

El foc més anunciat

**EL TEMPS
reconstrueix el
matí tràgic en
què el Gran
Teatre del Liceu
de Barcelona va
ser devastat
pel foc.**

—Per ser honestos hauríem de dimitir tots. Els bombers han tardat 25 minuts a arribar.

Aquestes paraules, les deia a cop calent un professional de la política involucrat des de fa anys en el Liceu quan encara el Liceu era una xemeneia bramant que plantava cara als raigs d'aigua esllanguits d'unes mànegues imposants.

Els bombers no havien tardat 25 minuts a arribar. Segons la versió dels bombers, aquests no havien rebut cap trucada des del Liceu alertant del foc. El primer avís, l'havia fet un veí a les 11.09 del matí. I a aquella hora ja feia estona

que el foc cremava. Manuel Merón, propietari de l'hotel Flor Parks —contigu a les instal·lacions del Gran Teatre— n'és testimoni directe:

—Vam veure les primeres flames a través de les finestres respiradores de la cuina de l'hotel. La cuina està just a l'alçada de la part posterior de l'escenari. No eren més tard de les 10.30. Immediatament vaig córrer a avisar la Guàrdia Urbana, que té la comissaria a 50 metres d'aquí. Van entrar uns agents a les cuines i van poder veure el foc. Van donar l'ordre que desallotgésim l'hotel. Eren les 10.45. A les 11 ja érem tots fora. Tothom pensava que els bombers estaven avisats. Després he sabut que no.

A les 11.09 els bombers rebien el primer avís. Un veí anònim iniciava el toc d'alarma.

CARME PUERTOLAS

El Gran Teatre de l'Òpera del Liceu. La façana intacta del Liceu, malgrat la immensa columna de fum, feia pensar que el foc seria més benèvol. Poc després es va saber que a l'interior no quedava res.

No deixava el nom, només un número de telèfon. La rutina obligava. S'havia de confirmar.

—És vostè qui ha dit que el Liceu es crema?

—Sí.

Immediatament una dotació amb 15 homes sortia del carrer de Provença, 11. A un quart de 12 aturaven les sirenes davant del Liceu. Arriben dos cotxes més del quarter de Drassanes. L'aigua intenta apavaigar les flames. La pressió falla. La rutina de cada dia de funció del Liceu s'havia trencat: des de feia anys, cada nit de representació una dotació de bombers hi feia guàrdia. La companyia asseguradora ho havia proposat.

Aquell dilluns al matí, 31 de gener, que s'havia de treballar amb foc a l'escenari per reparar el teló d'acer, ningú no els va avisar. Es prendrien les precaucions normals, internes, interioritzades per anys de viure en la precarietat. Els extintors a baix. El soldador a dalt. Els bombers, com que no hi havia funció, no hi serien.

Seixanta-vuit nens de l'Escola Mireia i seixanta nens del Col·legi Infant Jesús es trobaven fent una visita cultural al Teatre. Els grups escolars es van dividir. El primer grup que va visitar la platea va ser el de l'Escola Mireia.

—Vam sortir de l'escola, que està al carrer d'Ausiàs Marc, a dos quarts de 10 i entràvem al Liceu a un quart d'11 —explica Montse Fonoll, del Col·legi Mireia—. Primer vam visitar la platea, on ens van explicar la història del Teatre. Des d'allà no vèiem què passava a l'escenari perquè el teló de vellut vermell estava abaixat. Sí que vam veure les espurnes del soldador que queien per davant del teló. Després vam visitar algunes

llotges del primer pis i el saló dels miralls. Seguidament ens van conduir a una sala de la planta baixa, on ens van projectar *La flauta màgica*. Em vaig aixecar un moment i vaig notar que feia pudor de cremat, però vaig pensar que seria el projector que feia estona que funcionava. Cada vegada feia més pudor. Vam sentir rebombori a l'escala i llavors va entrar una noia i ens va dir que sortíssim. El teatre es cremava. Vam sortir per la porta del carrer de Sant Pau. Tot plegat havien passat tres quarts d'hora. Just quan sortíem, els bombers entraven.

La guspira que havia vist Montse Fonoll era la del soldador Carmelo Pozas —de l'empresa Lazaro, de Palau de Plegamans— que soldava el teló d'acer que té la funció de fer de tallafocs. La guspira estava prevista. Però ningú no havia previst treure els cortinatges. Això hauria costat 24 hores de feina, segons els bombers. Tampoc ningú no va imaginar que una guspira pogués anar més lluny del previst: a les teles situades just damunt del teló de vellut.

Les flames van començar. En aquell moment el grup escolar del Mireia no era a la sala, però sí el del Col·legi Infant Jesús. Els nens no s'avorrien. El foc era real. Tot va anar molt de pressa. Sis extintors van ser buidats. Però el seu raig no arribava tan amunt. El teló d'acer que soldaven i que havia de fer de tallafocs va ser abaixat. Un fort corrent d'aire va fer trontollar els empleats que intentaven apagar les flames. El foc va guanyar violència amb aquell corrent d'aire inesperat. (Diversos veïns han assegurat a EL TEMPS que el corrent d'aire podria haver estat provocat en part per un forat practicat fa mesos en una paret mestra que separa la part posterior de l'escenari i l'immoble del número 6 del carrer Unió. Segons les explicacions dels veïns —que fa mesos van denunciar aquesta obra perquè la consideren il·legal— el forat va actuar durant tot l'incendi com un pas d'aire entre l'exterior i la zona del foc).

El director, Josep Caminal, era al seu despatx. El van avisar. Va sortir corrents al passadís, on ja hi havia una cortina de fum. Va procurar que ningú es fes l'heroi. El més prioritari era evitar desgràcies personals. El foc no es podia aturar. S'havia d'avisar tothom que estigués dins del teatre. Es va fer. També s'havia d'avisar els bombers. Al mateix escenari hi havia un telèfon, però inexplicablement ningú no el va despenjar per marcar el 080. Quan van arribar, els bombers van tastar el sabor amarg de la impotència. Ho han explicat: ja era massa tard. La pressió de les mànegues del teatre era insuficient: de 2 mm, quan hauria d'haver estat de 8 mm. Els seus contingents també eren insuficients. La normativa europea recomana un bomber per cada 1.000 habitants. Barcelona en té un per 2.200 habitants. El fantasma de Lisboa reapareixia en una Barcelona postolímpica que, fins ara, desconnecta la profunditat de les seves entranyes.

CARME PUERTOLAS

Mentrestant la gent, consternada, incrèdula, s'acostava a comprovar que allò que anava de boca en boca, que la ràdio no parava de dir, era veritat. Sovint les catàstrofes agafen el to d'espectacle. En aquesta ocasió no. La gent, famosos i no famosos, baixava la Rambla esperant que no fos cert. La certesa deixava un rastre de desassossec en els rostres. Un desassossec que anava creixent quan allò que es presentava com inesperat es confirmava que durant anys havia estat anunciat i estudiat. Aquest desassossec també es notava en les cares dels polítics. Caminal plorava. Feia una setmana que havia tancat un acord amb el Ministeri que acabava de donar llum verd al procediment tècnic de la seva aportació econòmica per a la reforma programada pel 1995. El balcó del despatx de l'arquitecta Beth Galí es va convertir en el centre d'operacions del polítics de l'Ajuntament i la Generalitat, que progressivament s'anaven congregant davant el teatre: Clos, Bohigas, Cuenca, Guitart... Arribà Pujol i, des de Madrid, Alborch i Serra. Les reaccions van ser tan ràpides com ho havien estat les seves visites. Guitart, Pujol, Alborch, Serra havien acudit tot seguit. Només Maragall es trobava presoner al paradís suís de Davos. La reacció era unànime. El Liceu s'havia de refer immediatament. El consens era l'únic camí per treure el vertígen de la panxa. La contundència també ho era.

Escenes del sinistre. La Guàrdia Urbana va desallotjar les obres d'art del Cercle Artístic del Liceu mentre els bombers intentaven evitar la catàstrofe.

Aquesta reconstrucció dels fets elaborada per la nostra redacció a partir dels testimonis directes del desastre presenta importants contradiccions amb la versió oficial oferta per les autoritats, i posa al descobert una cadena de despropòsits de tot tipus.

En primer lloc, no està clara encara l'hora exacta d'inici de l'incendi. Els bombers la situen aproximadament a les 10.40, però nombrosos veïns asseguren haver vist flames o fum deu minuts abans. El testimoni de la professora Montse Fonoll permet afirmar que, en contra de la primera versió oficial de la direcció del Teatre, en el moment d'iniciar-se el foc el teló de vellut estava tirat i el d'acer aixecat.

Tampoc no s'ha aclarit per què no es va trucar immediatament els bombers. Josep Caminal ha confirmat a aquesta revista que "ningú no tenia la responsabilitat assignada de fer-ho", i dels testimonis dels treballadors es desprèn que tot hom va pensar que hi hauria algú fent-ho. El director del Gran Teatre també ha reconegut que "no hi havia cap sistema de connexió directa i immediata amb els bombers, que és el que hi hauria d'haver". Caminal també ha assegurat que una persona del Liceu va avisar els bombers des d'un bar de fora el recinte. Treballadors del cos de bombers han confirmat també que, tot i el risc conegut, mai no es va realitzar cap simulacre d'alarma.

I, finalment, la versió del propietari de l'hotel Flor Parks i d'altres veïns implicaria que la Guàrdia Urbana —que té una important comissaria a cinquanta metres del Liceu— va tenir notícia de l'incendi abans de les 11 h. Però els bombers no van rebre cap trucada fins les 11.09, i provinent d'un particular: qui va fallar?

Una setmana després de l'incendi, encara hi ha punts foscos. Els veïns afectats han demanat que, abans de qualsevol acció d'expropiació, es faci una investigació minuciosa per delimitar responsabilitats. El fiscal general del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, Federico Jiménez Villarejo, ha demanat tot tipus d'informes tècnics sobre les circumstàncies que van envoltar els fets.

Un passat difícil de digerir. Sigui com sigui, aquell fatídic dilluns al matí va semblar per unes hores que quedaven enrere anys de desavinences impossibles de solucionar. Sempre amb una llosa al damunt: un dèficit inflant-se dia a dia.

La creació del Consorci, a l'any 1981, assegurava la continuïtat del teatre, que ja es trobava en una delicada situació econòmica, impossible d'assumir exclusivament per la societat de propietaris, i dibuixava una doble via de futur. Es tractava de millorar la qualitat artística i de recrear un entusiasme entorn de l'òpera.

L'altra via iniciada era molt més complexa. Calia modernitzar el teatre i crear un nou model de funcionament, on els diners públics i la participació de les institucions eren determinants. De

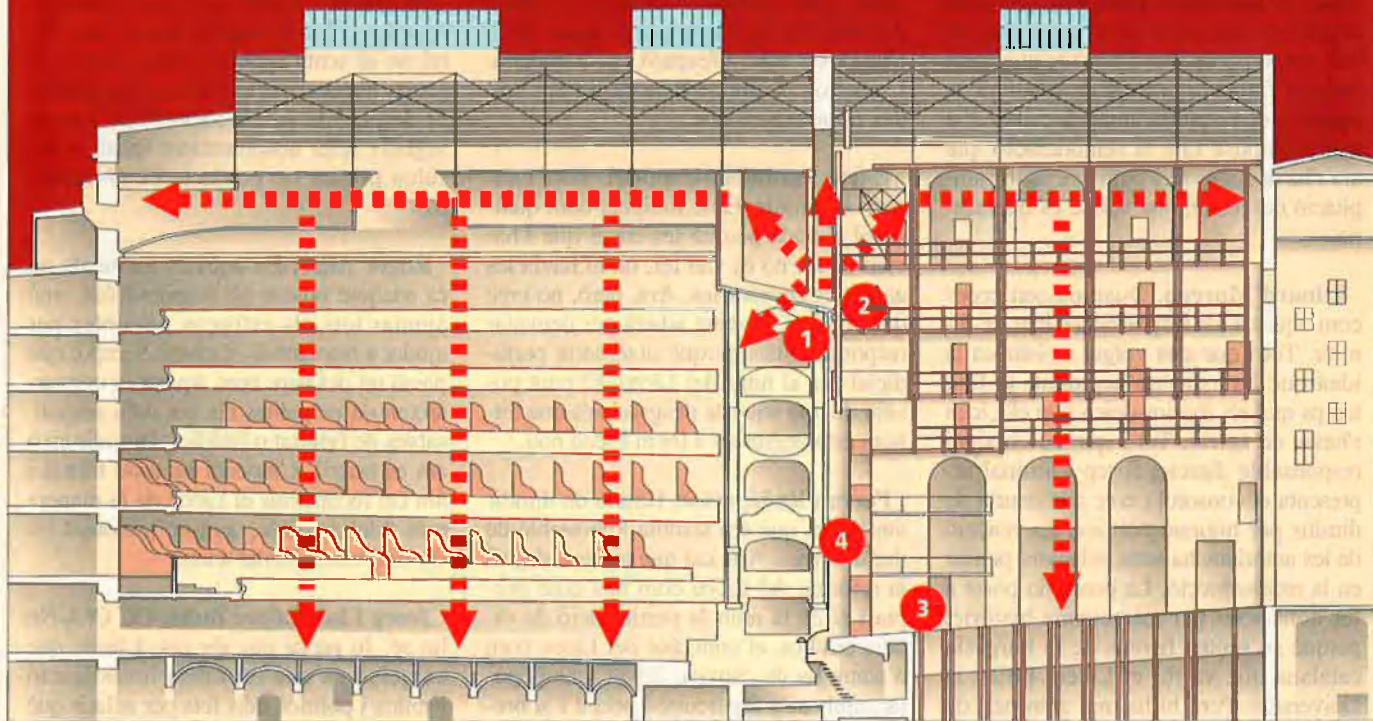
Els primers instants

1. A set metres d'alçada, el soldador treballa reparant el teló d'acer, que estava apujat.

2. Les guspines calen foc al cortinatge de dalt del teló.

3. Els treballadors intenten apagar el foc amb extintors. No ho aconsegueixen.

4. S'abaixa el teló d'acer perquè faci de tallafocs. Un corrent d'aire fa impossible el control de les flames.

moment les pautes quedaven prefixades en l'acord signat per les tres parts: Generalitat de Catalunya, Ajuntament de Barcelona i Societat de Propietaris del Gran Teatre del Liceu. Un quart en discòrdia va ser el Ministeri de Cultura. En un inici la Generalitat, dins una política d'intentar que els traspassos fossin efectius, no veu amb bons ulls la possibilitat que entri el Ministeri. Prefereix com alternativa que el Ministeri li traspassi els fons econòmics que li pertoqueuen pel fet de tenir competència exclusiva en matèria de cultura. Aquesta negociació, però, no fructifica, i el 1984 la Generalitat accepta l'entrada del Ministeri de Cultura, que es fa efectiva dos anys després, quan també entren en el consorci les diputacions.

Durant la primera meitat dels anys vuitanta els grans conflictes que afecten el teatre –conflictes que encara no estan resolts– van sortint a la llum pública: Carles Caballé denuncia un dèficit acumulat de 600 milions en una de les seves primeres actuacions públiques, quan veu perillar el seu protagonisme exclusiu en el centre. Eixugar el dèficit imparabile del Liceu es converteix en un dels maldecaps constants de les administracions. Però la inversió pública no s'acaba aquí, perquè s'hi afegeix la necessitat, ja urgent, de destinar una forta inversió econòmica per a reformar el teatre.

La reforma i ampliació de l'escenari, que s'en-

carrega a l'arquitecte Ignasi de Solà Morales, té com a objectiu modernitzar l'edifici per tal d'adequar-ne les insuficients mesures de seguretat i aconseguir una infraestructura més àgil, que permeti reduir costos i oferir muntatges, que amb l'estructura actual són inviables. L'avantprojecte es presenta el 1989. I la batalla pren molts fronts: diferents posicionaments polítics conjunturals, que malmeten la primera votació a l'Ajuntament de Barcelona per aprovar el Pla Especial del Gran Teatre del Liceu; mobilitzacions dels veïns afectats que titllen el projecte de faraònic; protesta del Cercle del Liceu, que queda afectat pel pla; i reticències de la societat de propietaris, que veuen com la pressió de les administracions –ja que paguen– perquè cedeixin la titularitat del teatre es va convertint en un ultimàtum.

Però el projecte de Solà Morales –que fent les modificacions pertinents s'aprova el 12 de setembre de 1991– té un obstacle clar: la manca de finançament. Les institucions, vista la magnitud del dèficit, que el 1991 puja a 6.000 milions, decideixen donar prioritat a aquest tema en detriment de la reforma. Mentrestant s'arriba a acords parcials amb els veïns, que faciliten la compra d'algunes vivendes, però no s'arriba a un acord global. I amb els propietaris s'intenta arribar a un acord per diferents vies, que fins avui no ha donat fruits. Les propostes són de tota me-

S'han de demanar responsabilitats polítiques per l'incendi del Liceu? Hi ha d'haver dimissions?

Enedina Lloris, soprano. No ho sé. A causa de l'estructura particular que tenia la gerència del Liceu no es pot trobar un únic responsable. Per això crec que, amb vista al futur, estaria bé de distingir la parcel·la de responsabilitat de cadascú al teatre. Suposo que la remodelació que ara s'ha de fer es farà coincidir amb l'ampliació del teatre, que també és necessària.

Eduard Moreno. Quan passen coses com aquesta els responsables han de dimitir. Tot i que s'ha volgut insistir en la idea que ha estat un accident, ja feia temps que els tècnics deien que el Liceu s'havia de tancar. Tot i que no en sigui responsable directe, Josep Caminal representa el consorci i crec que hauria de dimitir per higiene política. La reacció de les autoritats ha estat solament pensar en la reconstrucció. La gent s'ha posat a fer donacions per mimetisme històric, perquè se senten hereus de la burgesia catalana que va fer el Liceu, l'IEC, la Universitat. Però hi ha una gran part de la ciutat que no s'hi sent representada. El Liceu no és un teatre d'òpera d'abast social ampli com és el teatre de l'òpera de Milà, per exemple.

Pere Gimferrer, escriptor. Les responsabilitats sobre el fet em preocupen molt secundàriament. Sí que podria opinar sobre la reconstrucció del teatre i dir que sóc partidari de reconstruir-lo al mateix lloc i de la mateixa manera, tal com era. Pel que fa a la idea purista de considerar que reproduir el Liceu és un pastís, jo crec que, com més pastís sigui, millor. Al món hi ha un munt d'exemples de reconstruccions fidels al model anterior destruït, com és ara el campanar de Sant Marc de Venècia, que es va fer nou aquest segle després d'haver-se enfonsat, o l'Alhambra de Granada, que es va reconstruir el segle XIX.

Oriol Martorell, Orfeo Català. Cadascú amb la seva consciència. Pel que fa al nou Liceu tothom sap què en penso perquè ho he repetit moltes vegades: els nostres rebesavis ens van donar una lliçó extraordinària en fer el Liceu el segle passat. Si volem ser fidels i crear amb imaginació i d'acord amb les circumstàn-

cies i les necessitats del moment en què vivim, a les acaballes del segle XX, hem de construir un Liceu per al segle XXI. S'ha de ser fidel a l'esperit i no a la lletra. I sobretot, el que no hem de fer ara mateix és precipitar-nos.

Enric Pantaleoni, model. Tots haurien de dimitir. Estic indignat com qualsevol ciutadà perquè les coses que s'havien de fer no es van fer, no hi havia les garanties necessàries. Ara, però, no crec que sigui el moment adient per demanar responsabilitats perquè això seria perjudicial per al futur del Liceu. El punt positiu de tota aquesta desgràcia és que tothom està engrescat a fer el Liceu nou.

Ferran Rañé, actor. Hauria de dimitir tanta gent que em sembla impossible de dur a terme. Ara, cal que tothom s'agafi la reforma del Liceu com una cosa pròpia i si es fa amb la participació de diners públics, el concepte del Liceu com a teatre ha de canviar, fer-se més popular, amb més repercussió social i sobretot, més rendible. Pel que fa al lloc on es construeixi, crec que l'antiga ubicació és el lloc més adequat, pel que té de simbòlic i perquè es pot aprofitar l'estructura de ferradura, un element important per a una bona acústica.

Anna-Rosa Cisquella, Dagoll Dagom. Haurien de dimitir tots els qui representen les institucions públiques. El que no pot ser és aquesta imatge tercermundista que dona un teatre on s'han negligit les normes de seguretat. Aquestes coses s'han de replantejar seriosament. L'incendi del Liceu estava cantat. Al Victòria ens vam trobar amb una situació semblant: un teatre que no reunia condicions. Aleshores vam plantejar a les institucions que o bé rebíem recursos per remodelar-lo o bé tancàvem. Gràcies a això vam poder fer obres i ara el Victòria és un teatre segur.

Miquel Orta, editorial Empúries. No en tinc ni idea. En tot cas, s'hauria de manar una dimissió en bloc. Resulta gros veure que les institucions implicades en la gestió del Liceu fa quatre dies es llançaven els plats al cap i ara estan tots d'acord. Aquest incendi estava can-

tat i la culpa és una mica de tothom.

Pel que fa a la sala nova, jo sóc partidari de fer el Liceu fora del lloc on era. Per mi no té sentit repetir o voler repetir el Liceu d'abans perquè és insubstituïble. Si després de la remodelació no s'aconsegueix refer absolutament igual, el resultat pot ser un producte *kitsch* horros.

Roger Alier. En aquests moments no és adequat buscar els responsables, sinó ajuntar tots els esforços possibles per ajudar a reconstruir el teatre. Sempre que passa un desastre com aquest es converteixen en culpables els qui eren responsables de l'entitat o l'edifici. Discutir això ara és estèril. L'incendi ha estat fortuït i ara cal reconstruir el Liceu de la manera més fidel possible, sempre millorant les condicions de l'antic teatre.

Josep Lluís López Bulla, CC OO. No ho sé. Jo no hi puc dir res. L'únic, que exigeixo és una profunda investigació tècnica i política dels fets per aclarir què ha passat. Sobre el futur model del teatre o com ha de ser el nou Liceu, no tinc prou coneixements per donar una opinió. Només sóc un gran aficionat a l'òpera.

Josep M. Prats, Ibcàmera. Les declaracions dels tècnics de seguretat del teatre explicant que la catàstrofe era evitable són clares i contundents. Dimitir? Si es planteja la hipòtesi de dimissió, haurien de començar a dimitir des del Sr. Felipe Gonzalez fins a l'últim responsable de seguretat del Teatre. Però és clar que és una hipòtesi irreal.

Avui, 2 de febrer, la Societat de Propietaris encara no ha decidit què farà amb els diners de la pòlissa i s'han de pensar si cediran la titularitat del teatre. És extraordinari!

Les reaccions posteriors a l'incendi em fan pensar que aquesta catàstrofe ha produït uns inesperats efectes de "foc purificador". L'actitud de les institucions per començar immediatament la reconstrucció dona almenys un cert optimisme, però em fa por que s'oblidi que l'objectiu principal és que el nou teatre tingui unes condicions acústiques que s'acostin el més possible a les de l'antic... i això serà tan difícil! **Recopilat per Xènia Bussé**

na, des d'un lloguer simbòlic, a una renúncia de la titularitat.

Dèficit contra reforma. I paral·lelament, els informes sobre la seguretat s'acumulen i queden ofegats. Solà-Morales en presenta un el 1991, dos anys més tard hi insisteix. Les deficiències en seguretat estan en la ment de tots. També en la del director del Liceu, que encarrega un informe de risc a un equip de tècnics, informe que presenten el mes de setembre de 1993. La majoria d'informes recomanen la instal·lació de ruixadors automàtics d'aigua —*sprinklers*— a dalt i a sota l'escenari, detectors de fum, revisions periòdiques dels extintors... però les condicions de l'edifici i, sobretot de l'escenari —una antètica ratonera plena de materials inflamables, amb una deficient xarxa de cables elèctrics— ho feien impossible.

El 10 de desembre de 1993 la precarietat de l'edifici es posa en evidència. Un ascensor es queda aturat amb cinc persones a dins per l'incendi d'una maquinària. Hi ha sort, és hora de funció i els bombers actuen ràpid. L'incident surt a la llum pública. El titular d'un diari diu: "El Liceu, un edifici d'alt risc". Però les negociacions a tres bandes de les institucions avancen. La reforma es preveu pel juny del 1995. L'avanç tranquil·litza els ànims. El foc, però, no espera.

Ara, sobre la taula reapareixen els mateixos problemes, però amb una diferència: el consens institucional no vol presentar fissures. Té prioritats. L'aplicació del Pla Especial del Gran Teatre

Emoció i desconcert. El director del Liceu, Josep Caminal, s'abraça a Joan Lluís Bozzo. El sentiment de desolació era present en el seu rostre. El president Jordi Pujol i la ministra Carme Alborch van voler conèixer els fets de prop.

del Liceu i la negociació amb la Societat de Propietaris. Aquesta negociació és bàsica per tal d'aconseguir una titularitat pública del nou Liceu. L'únic camí apuntat és que aquests propietaris renunciïn als 2.000 milions de l'assegurança i al solar a canvi de conservar certs privilegis en reconeixement del seu paper històric i un paper en el futur. El president de la Societat, Manuel Bertran, de moment s'ha mostrat favorable a aquest procés, però també és cert que la unanimitat no serà fàcil de trobar en aquesta societat.

Tampoc hi ha unanimitat quant al disseny del nou Liceu. Després de dies de declaracions precipitades. S'ha imposat la calma. La solució definitiva va més enllà de tota la polèmica. També la solidaritat ha estat un factor determinant al llarg de la setmana. Una solidaritat que sovint ha sortit de l'espontaneïtat, però que també ha tingut alguna anècdota pintoresca. Com és el cas de la notícia que sortia a la premsa sobre un empresari valencià que s'oferia a reconstruir el Liceu per 4.000 milions. El TEMPS ha pogut saber que aquest empresari podria ser Bautista Soler, que va coincidir a Madrid en una reunió sobre les futures reformes cinematogràfiques amb la ministra Carme Alborch. En una conversa informal Bautista Soler podia haver fet aquest oferiment. És dona, però, el cas que precisament Bautista Soler l'any 1989 es va veure involucrat en l'incendi —encara no aclarit— del cinema Lys de València. El solar era seu.

Montse Serra / Eduard Voltas